СИЙЛЕ ХИЙЛА ОКТЯБРА!

ИАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

1917 СЕРДАЛО 1962

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 90 (2715) | Кхаьра, 7 ноябрь, 1962 ш. | Мах 2 кеп.

РСФСР-а ЙОЛЧА КПСС ЦК БЮРОГЕИ РСФСР МИНИСТРИИ СОВЕТАГЕИ

РОССИЙСКИ СОВЕТСКИ ФЕДЕРАТИВНИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗХОШКА, СОВХОЗИЙ БОЛХЛОШКА, ЮРТА БОАХАМА СПЕЦИАЛИСТАШКА, ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕЙ, ПАРТИЙНИ, СОВЕТСКИ, ПРОФСОЮЗНИ, КОМСОМОЛЬСКИ ОРГАНИЗАЦЕЙ БОЛХЛОШКА, БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои чIоагIа раьза а хинна белгалдоакх. Российски Федераце юрта боахама къахьегамхоша 1962 шера ялат дукхагIа даккхари пачхаьалкхенга дохкари духьа дерригача халкъо лоаттабаьча къовсаме йоккха котало яьккха хилар. РСФСР колхозашеи совхозашеи ханал хьалха кхоачашъяьй пачхаьалкхенга ялат дохкара план, Даьхен амбарашка чутессай 2 миллиарди 212 миллиони пунт ялата — соахкарчул 347 миллион пунт дукхагIа а эггара ялаташ дукхагIа хьийкъа хиннача 1958 шерарчул 276 миллион пунт дукхагIа а. Пачхаьалкхенга ехкай лоархIамегIарча кхачан культура — кIин 1 миллиарди 385 миллиони пунт. Дукхха тIехкхоачашъяьй ялата-бобови культураш кийчъяра план.

Иззал дукха ялат хIанзалца цIаккха а кийчдаьдац Российски Федераце. Коммунизм хьалъяра летописа юкъе керда сийрда оагIув язъяьй Российски Советски Федеративни Социалистически Республика къахьегамхоша шоай хьинарерча къахьегамца, цар хьокхам беннаб КПСС XXII-ча исторически съезда решенеш кхоачашъяр духьа къовсам мишта лоаттабе беза хойташ.

Сийлахьча коталонца Даьхе гIадийгар Волгоградски, Ростовски, Саратовски, Оренбургски областий юрта боахама къахьегамхоша. Волгоградцашкара мехкага кхаьчар 213 миллион пунт ялата, планах лаьрхIа хинначул 104,5 миллион пунт дукхагIа. Ростовски области колхозашеи совхозашеи пачхаьалкхенга дехкад 193 миллион пунт ялат, е планал 53 миллион пунт дукхагIа. Саратовски области къахьегамхоша пачхаьалкхен амбарашка чутессад 182 миллион пунт ялат, е планал 60 миллион пунт дукхагIа. ДоагIаш дола дакъа лаьцад Оренбургски области юрта боахама болхлоша. Цар пачхаьалкхенга дехкад 180 миллион пунт ялат — планах лаьрхIа хинначул 40 миллион пунт дукхагIа. Цу областий толамех доккхал ду берригача вай мехко.

Ялат дукхагIа даккхареи пачхаьалкхенга дохкареи гIулакхa башха-дика толамаш даьхад Краснодарски Ставропольскии краяй, Башкирски АССР, Кургански, Воронежски, Куйбышевски областий, Татарски АССР, Пензенски, Тамбовски, Тюменски, Ульяновски областий юрта боахама болхлоша.

Пачхаьалкхенга ялат дохкара планаш дика кхоачашъяьй, Курски, Белгородски, Липецки, Орловски, Кировски, Первомайски, Рязански областий, Калмыцки, Мордовски АССР-ий, Горьковски, Тульски областий, Удмурдски АССР, Свердловски области, Черсий - Балкхарой, Нохч-ГIалгIай, Тувински, Бурятски АССР-ий, Брянски области, Къилбаседа-ХIирий, Дагестански, Чувашски, Марийски АССР-ий, Московски области. Приморскии Хабаровскии краяй, Калужски, Владимирски, Астрахански областий колхозашеи совхозашеи.

Парте XXII-ча съездеи КПСС ЦК мартовски Пленумеи исторически решенеш кхоачаш а еш, РСФСР колхозашеи совхозашеи хоаддаяь дIаяьккхай пайдане йоацаш хинна латта леладара траволольни система, бокхха болх баьб лаьттах пайда дикагIа эцара гIулакха, эргаяьккхай дIадувча лаьттай структура, шердаьд ялаташи хьажкIаш, горох, доакъара бобаш, шекара свекла санна йола маьхера культураши дIаюв лаьтташ. Цу хIамаша укх шеррехье а Iалашдаьд дерригa ялат дукхагIа доаккхилгеи доакъарий база чIоагIъелгеи. Ялат доаккхилгеи кийчделгеи дикагIа вIашагIдоллара гIулакха чIоагIа лоархIам болаш хилар керда вIашагIъехка юрта боахама доал ду органаш — территориальни производственни управленеш. Юрта боахама деш дола доал эргадаьккха хувцар — колхозаштеи совхозаштеи деш дола кулгал тоадара лоархIамера этап. декларативни методашкара хIара боахаме производство дегIайоалаергйола дешаш кIоаргга Iомадаргеи къестадаргеи довлар.

Ялат дукхагIа доаккхаши кийчдеши даьха толамаш — из берригача колхозхой, совхозий болхлой, юрта боахама специалистий юкъара къахьегама толам, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешеи территориальни производственни управленешеи баьча боккхача организаторскии политическии балхах хьахиннар. Цу толамаша тешал ду социалистически юрта боахаме Iалаьмате доккхий кхоачамаши цIаккха лакъаргйоаца торонаши хилара.

ХьатIадоагIача шерара хьувкъамаш лакхдара йоакхо а еш, Российски Федераце колхозашеи совхозашеи шердаьд гуйран ялаташ дIадув лаьтташ, дукхагIа аьхай зябь, бIаьстан юхье дIадув фу Iалашдаьд шоашта. Деш гIулакхаш да дIахо лаьттах пайда дикагIа эцараи дIадувча лаьттай структура эргайоахаш тоаярaи. Юрташкарча къахьегамхоша хIанз шоай уйла тIаерзаяьй пачхаьалкхенга дулх, шура, шекара свекла, гидуаргаш, кхыйола продукташ йохкара планаш дика кхоачашъяра, бизза кхоачам а болаш доахана Iа доаккхилга Iалашдара.

КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои сийлахьча коталонца дег тIара даькъала бувц Российски Федераце колхозхой, совхозий болхлой, юрта боахама специалисташ, территориальни производственни управленей, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей болхлой, берригa къахьегамхой, хIаьта юртбоахама производства дерригa доакъош чIоаггIа дегIадоаладар а, вай сийлахь-йоккхача Даьхен экономически низ дIахо чIоагIбар а, коммунизм хьалъяр а духьа лоаттабеча къовсаме цар керда, доккхий толамаш дахар а лов.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ
СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

Грозный 7-ча ноябре.
И. Плиева сурт.

СССР Оборона Министра ПРИКАЗ

7 ноябрь, 1962 ш. № 271 г. Москва.

Новкъостий салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш!
Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Тахан советски халкъои цун денал долча Герзашцарча Низашеи дезду Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 45 шу дуза ди.

Укх шера из дерригача халкъа цIей дезду КПСС XXII-ча исторически съездо шу хьалха тIаийцача коммунизм хьалъяра Iалаьмате йоккха программа кхоачашъяр духьа вай мехкарча халкъаша шоай низ ца кхобеш къовсам лоаттабеча хьалашка.

Советски халкъо Коммунистически парте кулгалца, вIалла ца хиннача боарамашка дIа а кхоачаш дегIайоалаяьй промышленость, юрта боахам, Iилма, техника, культура. Вай Даьхено дог тийшша гIа баьккхаб вселенне доазув доацача аренашка, хIаьта космически аренаш караерзаеча хьалхара моттиг дIа а лоац. Цу толамаша къаьгга хьахьокх советски строяи, социализма экономикеи, марксистско-ленински идеологеи эшалургбоаца низ.

Советски Союзеи кхыча социалистически мехкийи дерригдунен-исторически коталонаша, къамаш мукъадахара болам дегIабаро империалисташ корзагIа а боах дорх а бу.

США агрессивни низаша шоашта могар ду социальнии экономическии прогресса новкъа долха халкъаш совцадар духьа, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш кхохкаду, массане а дерригa герз дIадаккхар хьакъехьеи Германски дош машарца дийца вIаштIехьдаккхар хьакъехьеи йола советски предложенеш чакхъяхара духьале ю.

ПаргIато езаш йолча Кубана духьала США империалисташа леладеча агрессивни гIулакхаша дунен халкъашта юкъерча бокъон элементарни нормаш толха а ю, термоядерни тIом хьоабарах бола кхерам тIа а тосс.

Цу хьалашка Советски правительствас, чIоаггIа а ца хаддаш а машар безаш йола арахьара политика дIа а хьош, ший ханнахьа тIаийцар США Кубана духьала интервенци ярах болча кхерамца ювзаенна йола дунен халкъашта юкъерча гIулакхий кризис дIаяккхараи тIема конфликт ца хилийтараи тIаерзаяь решенеш.

Вай Даьхеи дерригача дунен тIара машари лорабара хьашташа чIоаггIа дIадех Советски Герзашцара Низаш дIахо а, нагахьа санна керда дунен тIом цун хьоабе дагадохе, агрессора из вохавеш, юха хIама тоха масса а хана тIема кийча хилар.

Новкъостий салтий, матросаш, сержанташ, старшинаш!
Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Аз шо Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 45 шу дизарца даькъала а ду, вай сийлахь Герзашцара Низаш дIахо а чIоагIдеча оаш керда толамаш дахар а лов.

Масса хана кийча хила, фийла лораде Сийлахь-боккхача Октябро хьадаьраш, тIагIертта лакхъе шоай тIемеи политически знанеш, бокъонца Iомае тIема техникеи герзи, хадданза чIоагIъе тIема дисциплина.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 45 шу дизар дездеш АЗ ПРИКАЗ ЛУ:

Тахан, 7 ноябре, ткъаь итта артиллерийски залпашца салют дала вай Даьхен столице — Москве, союзни республикай столицашка, иштта городашка-турпалашка: Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе.

Р. МАЛИНОВСКИЙ,
СССР Оборона Министр, Советски Союза Маршал.

Хьамзат ОСМИЕВ.

Октябра болар

Исторена никъ а боахаш
Коммунизма коа-наIарга
Кхаьчай тахан нана-Даьхе,—
Из Октябра болар да.
Йийбай ганзаш, хьийкъад ялташ,
Лехад сигал долха наькъаш,
Кхийнаб шортта турпал кIантий —
Из Октябра беркат да.
ХIанзчул шовзткъе пхиъ шу хьалха
Цу Октябре ийкха сердал,
Халкъий бIаргаш сийрдадоахаш,
Массе метте кхоачаш латт,
Къаьра мел дар юстар кхоссаш,
Лоала гIабаш тедаш, тувсаш,
Кортамукъа илли санна,
Лаьттан букъ тIа кхасташ латт.

Ханал хьалха

Дика къахьийгад укх шера Къахьегама ЦIе байракха орден лелаеча мехкдаьтта чакхдоаккхача тха завода коллективо. Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача денна сийленца накъа яха коллективо тIаийца социалистически декхараш дизза кхоачашдаьд. Бедал чакхъяккхара 10 бетта план 27-ча октябреи мехкдаьтта сийрда продукташ арахецара план 23-ча октябреи кхоачашъяьй оаха. Еррига арахеца езача продукце план завода коллективо 27-ча октябре кхоачашъяьй.

Завода дикагIчарех я цхьоалагIа, йиълагIа, пхелагIа цехаш. Цар массане а тIехкхоачашдаьд шоаш тIаийца хинна цекхараш. Барайтта коллективо коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю, 195 коммунистически къахьегама ударник ва тха заводе. Царна юкъе ба нн. Столяров, Хомич, Тарарина, Чи-Ян-Чи, Медведев, кхыбараш. 1962 шера план ханал хьалха кхоачашъе лерхI коллективо.

Т. СЕМЕНОВА,
Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода директор.

Республика юрта боахаме хьалха латтараштa Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота ялара хьакъехьа дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1962 шера кхедаь ялат даккхараи кийчдараи лакха хьокхамаш хиларах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота луйла республика юрта боахаме хьалха латтараштa:

1. **Азиев** Увойса — Урус-Мартана района «Красноармейский» яхача совхоза комбайнера.

2. **Албогачиев** Оарцхой АртагIана — Наьсарен района «Назрановский» совхоза хьажкIаш лелаеча звеной звеньевойна.

3. **Бараев** Салаудина — Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча звеной звеньевойна.

4. **Бахаева** Хьавайна — Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча звеной звеньеваяйна.

5. **Бисаев** Хьамида — Ведана района Орджоникидзе цIерахча колхоза хьажкIаш лелаеча звеной звеньевойна.

6. **Боков** Ювсапа Къамбулта — Пхьилекъонгий-Юртарча ялат дIачуийдеча пункта болхлочоа.

7. **Гайтемиров** Ювсапа Сидикъа — Грозненски района «Староюртовский» яхача совхоза комбайнера.

8. **Дадаев** Iаддал-Iазена — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» яхача совхоза тракториста-машиниста.

9. **Джамбураев** Хасмухьмада — Надтеречни района «Надтеречный» яхача совхоза 3-ча отделене тракториста-машиниста.

10. **Джанхотов** Iаьлийна — Надтеречни района «Надтеречный» яхача совхоза 1-ча отделене комбайнера.

11. **Джамалаев** Татийна — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча механизированни звеной звеньевойна.

12. **Дзыгин** Василий Петровича — Сунженски района XX-ча партсъезда цIерахча колхоза хьажкIаш лелаеча механизированни звеной звеньевойна.

13. **Жевненко** Петр Сергеевича — Сунженски района «Победа» яхача колхоза комплексни бригада бригадира.

14. **Захаров** Василий Ивановича — Грозненски района «1-гIа Май» яхача колхоза тракторни бригада бригадира.

15. **Кагерманов** Оалхазара — Урус-Мартана района «Красноармейский» яхача совхоза коммунистически къахьегама тракторно - полеводчески бригада бригадира.

16. **Климов** Михаил Ивановича — Наурски района «Терский» яхача опорно-хьокхама совхоза тракториста-машиниста.

17. **Мамадаев** Дадий Мавладена — Нохч-ГIалгIай автотреста № 3 йолча Автотранспортни контора шофера.

18. **Межидов** Iаьлийна — Грозненски района «Ермоловский» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча механизированни звеной звеньевойна.

19. **Сапарбиев** Башира — Ермоловски элеватора болхлочоа.

20. **Сухоруков** Александр Александровича — Наурски района «Терский» яхача опорно-хьокхама совхоза тракториста-машиниста.

21. **Тимошенко** Яков Ивановича — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьажкIаш лелаеча механизированни звеной звеньевойна.

22. **Фисенко** Петр Григорьевича — Нохч-ГIалгIай совнархоза автотранспортни контора шофера.

23. **Хаджиев** Ахьмада — Надтеречни района «Гвардейский» яхача совхоза комбайнера.

24. **Хачароев** Ахьмада — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» яхача совхоза хьажкIаш лелаеча механизированни звеной звеньевойна.

25. **Чагаева** Саной Айхьата — ялат дIачуийдеча Аргунски пункта болхлочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. КОМАРОВ.

г. Грозный,
1962 шера 5 ноябрь, № 219.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо ший Указаца 1962-ча шера ялат даккхараи кийчдараи доккхий толамаш дахарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамоташ еннай Грозненски района Грозненски опытно-хьокхама совхоза 3-ча отделененеи Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза цхьоалагIча отделене 1-ча бригаданеи.

Коталоний новкъа!

Къахьегамца гаргайоалае коммунизма котало

☆ ☆

М. ЕВСЕЕНКО,
Нохч-ГІалгІай халкъа боахама Совета председатель

☆ ☆

Доккхийча къахьегама толамашца накъа болх советски нах Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара.

ХІаране дега деза долча цІейна накъа болхача Нохч-ГІалгІай Совнархоза промышленноста болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гІулакхерча наха дерригача советски нахаца цхьана семилетка хьалхарча рубежашка къахьег, коммунистически общество хьалъяра сийлахь-йоккха программа практически кхоачашъю.

Из къаьгга хьахьокх Нохч-ГІалгІай экономически района промышленноста балха итогаша.

Промышленни продукци яккхара боарам семилетка йолаелча денз 60 процент лакхбеннаб, хІаьта цо цу шерашка духхьал совнагІа яьккха промышленни продукци 1956 шера арахиицача продукцена ниисса хІана яц аьнна хилар.

ХІара шера паччахьалкхен планаш дика кхоачаш а еш, совнархоза предприятеша семилетка шерашка планал совгІа 50 миллион сома маьха промышленни продукци арахийцай.

Цу юкъа планал совгІа бІаьш эзараш тоннаш мехкдаьтта даьккхад, ши бІаь миллион кубометр гаргга газ яьккхай, бІаьш эзараш тоннаш дизельни доагор, автомобилий бензин, дуккха бІаьш эзараш декалитраш синтетически спирт кийчдаьд, юрта боахама лаьрхІа эзарнел совгІа тракторни прицепаш хьаяьй, кхыйола продукци арахийцай.

Из долла хІама карагІдаьннад производства чурча резерваех, Іалама бедала кхоачамех пайда дикагІа эцара, къахьегама овсарле лакхъяра, керда техникеи технологии балха юкъехкхахьара, производственни процессашта автоматизации механизации яра, предприяте основной фондех пайда дикагІа эцара чотах, хІаьта иштта керда производственни мощносташ болх бе йолаялийтара чотах а. Масала, нагахьа санна 1958 шера основной фондий хІара эзар сома лоархІаш 670 сома маьха промышленни продукци яьккхаяле, 1962 шера из яьккхай 768 сома маьха, вешта аьлча, основной фондех пайда эцарах баьнна пайда цу шерашка 15 процент лакхбеннаб.

Цул совгІа, дикка тоаденнад предприятей балха экономически хьокхамаш, масала, промышленносте къахьегама овсарле 22 процент лакхъеннай, продукци арахецарга дІабода мах лохбарах планал совгІа 36 миллион сом ахча кходаьд. Цу массадолча шера пайдашта тІера отчисленеш яра пачхаьалкхен бюджета хьалхашкара ший декхараш даим кхоачашдаьд совнархозо.

Промышленность дегІайоалаяра даькъе вай парте Центральни Комитетои Советски правительстваи деш дола доккха новкъостал бахьан долаш республике вІаштІеххьа-тІехьа хьалъеш латт керда предприятеш, чуІе цІенош, хьахиннай керда промышленни центраш. Наьсарен районе, болх бе йолаеннача «Электроинструмент» яхача заводал совгІа, дІахо хьалъергья трикотажни фабрикеи «Нефтеприбор» яха заводи. Колхозное яхача юрта, болх беш йолча шекара, кхачан промышленноста, машинаш ю, аьшкабетонни изделей заводел а ТЭЦ-ал а совгІа, ер шу чакхдоаллаш болх бе долалургда мясокомбината цхьа дакъа.

Укх тІеххьарча шерашка республике сихха дукха гІирсаш хьалдеш хиларо йиш хилийтай нохчийи гІалгІайи къамех йола инженерно-технически болхлойн говзалаш йолча болхлойи кадраш хьалкхее. Алхха совнархоза промышленносте ба уж 14 эзар саг гаргга.

Къаьстта белгалдаккха дезаш да. керда хьалъеча дукхагІа йолча заводашка кулгалдераш къона, дика кхеташ, технически говзалаш лакха йола нохчийи гІалгІайи къамий кадраш хилар. Царех ба, масала, нн. Исламов, Мальсагов, Индербиев, Басханов, Яхшаатова, кхыбараш. ХІанз Совнархоза системе кулгалдеча а инженерно-технически а гІулакхаш тІа болх беш ва нохчийи гІалгІайи къамий кадрех вола 600 гаргга саг.

Сийлахь - боккхача Октябра 45 шу дизара баха боаггІача тайпара накъа бахар духьа дерригача халкъо шерра къовсам боаржабар, КПСС XXII-ча съезда решенеш практически кхоачашъяри дукха езача Даьхен низ чІоагІбари духьа Совнархоза предприятей коллективаша тІагІертта, хьинаре къахьегар бахьан долаш 10 бетта йола пачхаьалкхен план 104,3 процент кхоачашъяьй. Планаш дика кхоачашъяьй промышленноста керттерча доакъоша: мехкдаьтта доахача, мехкдаьтта чакхдоахача, химически, энергетически, кхачан, кхычар. Предприятешка дуккха балхаш даьд керда оборудовани, хьалха латта технологи балха юкъеяхьар, производственни процессашта механизации автоматизации яр духьа. Цу гІулакхаша йиш хилийтай укх шера 9 бетта къахьегама овсарле 103,3 процент лакхъе, хІаьта соахка цу ханналца хинначунца нийсийча — 106,7 процент. Арахецача продукцега дІабода мах лохбарах 9 бетта планал совгІа 2 миллион сом гаргга ахча кходаьд.

Дикача къахьегама совгІаташца Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара накъа болх совнархоза промышленноста къахьегамхой.

Промышленносто 10 бетта баьча балха белгало я вай мехка эггара хьалхара берригача халкъа боахама чІоагІа лоархІаме дола полиэтилен доаккха цехи, хІаьта иштта кхы а боккхагІа низ бола нефтемаслозавода парафинови цехи болх бе йолаялийтар. Вай химически заводе Даьхен оборудованеца полиэтилен духхьашха арахецарца ювзаенна дуккха халонаш йоллашехьа а технологически процесс чоалханеи кердеи йоллашехьа а. вай гІишлонхоша, монтажникаша, технологаша сийленца кхоачашдир из лоархІамера декхар.

Цу ханна болх бе йолзелар машинаши прибораши ю 3 керда завод. Цига хІанз арахецаш я кердача продукце хьалхара партеш: Колхозное яхача юртарча «Пищемаш» яхача заводе — шушаш автоматически юлаш йола машина, «Электроинструмент» яхача Наьсарерча заводе —- электричестваца бурув хьувзаду машина, «Электроприбор» яхача заводе — электроэнергебустам боаха прибораш (вольтметраши амперметраши).

Укх шерара белгало я цу тайппара кхачан промышленносте дуккхача шерашка вІаштта комсийи баьца даарийи боахамаш дегІадоаладарга бахийтача дуккхача къахьегамахи ахчахи пайда баккха вай доладенна хилар.

Совнархоза комсаш лелаеча совхозаша комсаш гулъяра йола шера план 22 эзар тонн йолча метте, бокъонца гулъяь комсаш 28 эзар тонн совгІа я, е соахкарчул шозза дукхагІа. Цу гІулакхо чхьагІар деча промышленноста продукци 2,5-зза дукхагІа арахеца йиш хилийта ца Іеш, мехка промышленни централшка 5 эзар центнер совгІа комсаш дІаяхьийта а йиш хилийтай. Цул совгІа, Грозне бахача нахага тоъал дукха комсаш ехкай укх шера.

Нагахьа санна цхьайолча предприятей балхаца цІенхашттара кхоачамбоацараш хиннадецаре кхы а дикагІа хургдар Совнархоза промышленноста балха хьокхамаш. Валови продукци арахецара итт бетта план кхоачаш ца еш 15 предприяти я, царца я керттерча шурий комбината предприятеш, слюдяной фабрика, тарно-мебельни комбинат, иштта кхыяраш.

Цхьайолча предприятеша хІанз а кхоачамболлаш балха юкъеозац керда техника, оборудоване болх а технологи а тоаяра ерригача торонех пайда эцац. Къахьегама овсарле лакхъяра даькъе а заданеш кхоачашъяьяц цхьайолча предприятеша.

Къаьстта во латт капитальни гІишлош хьалъяра гІулакх. Капитальни вложеней планаш кхоачашъяц Совнархоза гІишлошъеча организацеша. Геттара во леладу йистеяха езаш йола лоархІамера гІишлош хьалъелга. Кхоачашъяьяц наха чуІе цІенош хьалдара план.

ТІеххьара, хоадам беш йола квартал я хІанз вай болх бер. Промышленноста болхлоштеи гІишлошъераштеи хьалхашка латта декхар да семилетка диъ-лагІча шера план ханал хьалха кхоачашъелга, балхацара кхоачамбоацараш, вай хьалхашкахьа дІахьоча наькъа новкъарле еш мел дар дІадоаккхилга, пачхаьалкхен рузкъай хьурмат делга, пайдана доацача гІулакхашта рузкъаш доадарца лира къовсам лоаттабелга.

Кхы а шерагІа йоаржае еза дерригача халкъа социалистически яхь, лакхегІарча лагІа тІа баккха беза коммунистически къахьегама коллективаши ударникаши яха цІераш яхара болам, тІагІертта лакхъе еза къахьегама овсарле, мамогга чІоагІъе еза социалистически доалахье — вай мохк низ болаш хиларei халкъа хьал-торо дІахо а тоаярei лард.

Совнархоза промышленноста болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гІулакхерча наха беррига шоай низ тІа а бахийта къахьегаргда уж декхараш кхоачашдара, хІана аьлча царна хов коммунизм котъялар нахах тийша хилар, хІара советски саго ше хьегача къица коммунизм котъялга гарга доаладеш хилар.

Кхоане гаргакхувлараш

«—Тата, райкоме кхайк хьога, —аьлар цкъа отделене управляюще, — тІехьа ца вisa хьажалахь».

Цул тІехьагІа цхьа ха яьннача гІолла парте райкома хьалхарча секретара кабинете вагІар Джамалаев Тата, цигга вар совхоза директор а.

«Доккха а бехктокхамера а гІулакх хьона тІадилла безам ба тха, — аьлар цунга. — ХьажкІаш лелаеча механизированни звенона кулгалде гІоргвий хьо? Цкъарчоа хало хургйолга-м хов тхона, хІаьта а хьо лоархІавергва цу балхах».

Пхи шу даьннад цу хана денз. Дагахь, дукха безаш лелабу Татас ший болх, хІанз каст-каста оал цо: «ХьажкІаш кхеелга — из сона дегІа гІулакх да».

Эхь-юхь долаш, къахьегам дукха безаш волча цунна хьалхарча деннош-ке а денз хайра ший новкъосташка ше лархІийта, болх кхетамца вІаштІехьбаккха.

Лоамах малх хьалкъадалехьа хьажкІий кхай тІа хул Тата. Балхаш сихденнача хана хийла наб-са доацаш бийса йодар цун, цхьабакъда, Тата цІаккха а хиннавац кІаьдвалар яхар фуд ховш. Мичча хана а кийча ва из новкъоста гІоде, льтта дикагІа мишта кийчдергда хьеха, ший опыт дІаяла.

— Массане а цхьатарра дика болх бар да керттердар,—каст-каста иштта оал тха звеньевойс.

Ший новкъосташта фу эш ховш, мичча хана а цар гІулакха оарцагІвала кийча вола из барт тайна вах ший звеной членашца. Болх чакхбаьнначул тІехьагІа каст-каста вІашагІдетталу тхо. ТІаккха доладу оаха вай мехкарча дикагІа болча хьажкІаш лелаерех, цар толамех, опытах дола къамаьлаш.

1958 шера Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутаташ хоржача хана района къахьегамхоша эггара хьалхагІа цІи яьккхар Джамалаев Татий. Ший беррига низ оарцагІбаьккхаб Татас халкъа шийх бенна тешам боа ца бе гІерташ. Шерагара шерага лакха хьувкъамаш тел цо кхееча «курача» хьажкІаша. Укх шера цо хІара гектара тІара яьккхай фуалъяьхача хьажкІий 63,2 центнер. Цхьабакъда, цунах кхоачамбаь Іе безам болаш вац Тата.

— ХьатІадоагІача шера хІара гектара тІара 70 центнер хьажкІаш йоахаргья вай,—йоах цо. Массанена дика хов цкъа Татас аьннадале, цо ший дош кхоачашдергдолга. Иштта хург а да из. Татий дош — тха массане а дош.

И. АЙДАМИРОВ,
Шаьла района «Джалка» яхача совхоза комбайнер.
И. Плиева сурт.

ХИННАРАШЦА НИЙСДЕШ

Лоадам боацача, кагийча заводилгашкара низ болча, Іалаьмате йоккхача заводашка кхоачаш — Советий Іаьдал эттача денз из никъ баьб вай республика промышленноста. Советски Союзе эггара хьалха полиэтилени парафини даьккхад Грозне химикаша. Вай мехка эггара йоккхагІчарех я Грозненски химически завод.

Сихача темпашца дегІаенай мехкдаьтта доаккха, машиностроительни, химически промышленность.

Лакхера образовани йолаш **11 эзар** саг ва халкъа боахаме болх беш.

ЦІаккха ца хиннача тайпара дегІаденад къахьегамхошта чуІе цІенош делга а. Дуккха эзараш болча дезалашта лаьрхІа цІенош даьд.

Нохч-ГІалгІай республике я **68** колхоз, **36** совхоз. **Пхийтта низ** бола тракторaш лаьрхІача совхозийи колхозийи кхашка болх беш я **6021** трактор.

1962-шера **440 эзар** гектара тІа дІадийнадар ялат. Из хул 1913-ча шера дІадийначул **шозза** дукхагІа.

Юртбоахаме къахьегаш ва **2100** саг агроном, зоотехник, ветеринарни болхло. 1913-ча шера хинначул **дуккха а дукхагІа** дийбад доахан, кхыдола хьайбаш. Цунга хьежжа **алсамъяьннай** царгара йоаха продукташ а.

Мехка эггара дикагІъяр

Нохч-ГІалгІайче довз крекинг-завода № 5 йолча коммунистически къахьегама установка технологий дика гІулакхаш. Установка коллективо заводе а республике а эггара хьалхагІа рапорт делар семилетка диъ шера план 13 июле ше кхоачашъяь хиларах.

Из котало яьккхай установка ерригача коллективо хьинаре къахьегарах. Къахьегама овсарле къаьстта лакха йолаш болх баьб боккхагІа болча операторий Клепов Андрея, Фролов Владимира, Павловский Юре, Удалов Василе бригадаша. Шоай сменни заданеш 15—20 процент тІеххкоачашъяьй цу бригадай технологаша. Июнь бетта хьалхарча декадах планал совгІа цхьа эшелон продукци яьккхар цар, дуккха электроэнергии Іыи кхойир. Цу боккхача толамо коллектива кхы а хьинар совдаьккхар, семилетка ялх шера кхоачашъяра оарцагІъяьккхар из.

Семилетка 6 шера чакхъяккха аьнна шоаш денна дош практически гІулакхашца кхоачашду мехкдаьтта чакхдоахараша. Продукци арахецарга дІабода мах лохбарах шиъи ахи миллион сом гаргга пачхаьалкхен ахча кходаьд технологаша. Ремонт йоацаш 210 дийнахь-бус болх бу установка, планахчул дукхагІа 17 кІиранна болх байтаб оборудованега а. Установкана кхы а 5 бетта болх бе теъар кходаь щелочь, кІиранна эшар миссел кхойир электроэнерги, хІаьта Іы — цхьан беттаи ах беттаи эшар миссел.

Мехкарча мехкдаьттахошта юкъе лаьттача яхье хьалхарча ах шера из йоккха котало яккхарах хьалхара моттиг кхоачаяьй технологашта.

Къахьегама овсарле лакхъяра гІулакха доккха новкъостал даьд рационализаторски предложенеш балха юкъекхахьаро. Завода инженерий, установка а № 1 йолча цеха а болхлой инициативах цхьайолча узлашгеи блокаштеи реконструкци йир капитальни ремонт йолча хана. Масала, реактора диаметр йоккхагІа ярах, дІайха фо регенератора чуухийтилга вІаштІехьдаккхарах, конвенционни даькъерча турбаш тІа Іыйоахьъерг оттаярах йиш хилар технологически аппаратура низ 30 процент лакхбе.

Рационализатора Бабиченко Владимира предложени елар дозерашка фо дІачуухийтачара катализатор хьакъоастаелга кердача тайпара вІашагІйолла аьнна. Цу предложене дикка аттача баьккхар болхлой къахьегам. Фо деттаргашта дукха ха йоацаш автоматизаци яьй установке. Католически крекинг доаккхача Советски Союзерча цхьанна а установке дац из тайпа керда юкъедоаладаь хІама.

Доккхий толамаш даьхад установка коллективо Сийлахь-боккхача Октябра сийна лаьцача яхье. 10 бетта план 3 октябре кхоачашъяьй цо. Укх шера план 15 декабре кхоачашъе лаьрхІад технологаша.

Мехкдаьтта чакхдоахарий Ерригсоюзни яхье пхезза хьалхара моттиг яьккхай установка крекингисташа. Къахьегама толамаш дахарах дукха тийннай установка коллективана сийлен Грамоташ, Нохч-ГІалгІай Совнархозо Къахьегама Сийле яхача книжка тІа яьккхай из.

Коммунистически хьисапаша яххача тайпара бахаш а болх беш а ба 5-гІча установка технологаш. Коммунизм хьалъяра эггара чІоагІагІа хиланза даргдоацар долга ховш хьег укхаза къа, халонех кхераш вац цхьаккха а. Капитальни ремонт йолча хана слесаралла, монтажникалла, лаьтта оахкаш болх бора технологаша. Деррига балхаш шоаш дора цар.

ХІара мукъа минут дешарга йохийт технологаша. Шоай говзал кхы а дукхагІа лакхъяр духьа хьалха латта опыт Іомаеча, технологе гІулакхах геттара дика кхетача Клепов Андрей Сергеевича кулгалдеча школе дешаш бар дуккха бараш. Дукха ба техникумашкеи институташкеи дешараш а.

Балхах дика кхеташ вола технолог лоархІаш ва установке Гречкин Юрий. Эшшача боккхагІа болча операторий когаметта болх бу цо, хІаьта чІоаггІа говзали кхетами эшаш долча цу гІулакхах из дика а лоархІаву.

Операторашта Мызенков Генна деней Исаенко Алексейнеи ловцаш доахаш яр установка коллектив укх шера аьхки мехкдаьтта техникуме цар дипломни проекташ дика чакхъяхарах. Мехкдаьтта институте ше дика дешаш хилар хьахьекхад Бабиченко Владимира а.

Установка технологаша сийленца лелаю коммунистически къахьегама коллектив яха йоккха цІи. Керда толамаш доахаш ба крекингисташ.

А. БУРЛАКОВ,
№ 5 йолча установка начальник.
А. СЛЕСАРЕВ,
крекинг-завода инженер.

Кхоане гаргакхувлараш

Къахьегам дукха безабенна саг. Иштта вовз МагІалбика мехкдаьттахошта бурув детта мастер, коммунист Николай Демьянович Авраменко.

ХІанз а 34 шу мара даланза къона саг из вале а, бокъонца вола специалист а дика кулгалхо а ва Николай Демьянович. Цхьа бахьан доацаш дац бригаде из селлара дукха везаш хилар. Кагирхоша шоай хур ду Іомабала цунца балха баха гІерташ.

Ьlаьхеи халеи никъ ба цо хьабенар. ЗІаммига кІаьнк вар Коля буровой балха волча ший даьна тІехьа цо даа хІама кхухьача хана. Юкъерча школе дешаш из волаш, немций МагІалбикана гаргакхаьчача хана, ше раьза а хинна арме вахар из. ТІом а баь, човнаш а хинна цІавеначул тІехьагІа, бурув деттача халача балха вахар Авраменко.

Массе тайпа болх баь чакхваьлар из бурув деттача мастер хилалехьа. Юххьанца мугІарера болхло вар, тІаккха бурильщика помощник, бурильщика моллагІа гІулакх овлангара денз Іомадора. ЧІоагІа накъа даьлар цунна из долла хІама 1950 шера мастера гІулакх шийга денначул тІехьагІа. Коллективаца дІаІама везаш вацар из — массане а шоай саг лоархІар цунах. Цу хана мехкдаьтта техникуме деша а ваха тІатеІІа дешаш вар Авраменко Николай.

Авраменко бригада коллективага я МагІалбике мелови тІонашкара мехкдаьтта гучадаккхарах йола сийле. 1959 шера апрель бетта мелови мехкдаьтта тІабода никъ мукъа а баьккха, промысле эггара хьалхагІа мехкдаьттага низ бола кІедж тохийтар Авраменко бригадо! Ший низах бІубенна, кхотаенна дІаэттар коллектив.

Нов. Авраменко бригадо укх шера йола бурув тохара план хІанзле а 154 процент кхоачашъяьй. «Ханал хьалха, авари йоацаш бурув теха даргда вай!»— йоах буровикаша цхьатарра. Бригадо къовсам лоаттабу химреагенташи электроэнергии кхояр духьа, шолха говзалаш Іомаяр духьа. ХІаьта хІара цо дІадоладаь гІулакх аьттув бувлаш хьадоагІа цун, хІана аьлча, укхаза беш бола болх «массава а цхьаннена тІехьа, цаІ массанена а тІехьа» яхача принципах бу. Цхьаькха а да цун аьттув бувлара бахьан — бригадана керте латтар хІаман сакхетам болаш, наьха йоакхо еш, советски болхлочун сий лакха лоаттадеш вола опытни мастер, коммунист хилар.

Н. МИТРОФАНОВ,
бурильщик.

Октябра сийна

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо дикача совгІаташца дезду таханара цІей.

Цо тІеххкоачашъяьй итт бетта план. Соахка укх хана арахийцачул 5 процент дукхагІа продукци еннай заводо. Производства торонех бизза пайда эцарах, установкашта ремонт ца еш болх дукхагІа байтарах 6,8 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Из бахьанце итт бетта 165 эзар сом ахча кходаьд.

Социалистически яхье яьннача установкашта юкъе дикагІа къахьегама хьокхамаш долаш я нн. Пицхалауре, Чиркова, Пугачева кулгалдеча установкай коллективаш. Коммунистически къахьегама предприяти яха цІи яккхара яхье яьннача заводе из сийлен цІи яьккхай 7 установка коллективаша.

Планах 180 ди-бийса даьлча ремонт е езача 433 дибийса даллалца болх баьб Социалистически Къахьегама Турпала н. Пугачева кулгалдеча № 43-2 йолча установка. Цудухьа 600 эзар сом мах бола продукци планал совгІа арахийцай установка.

Хь. КОТИЕВ.

Кхоане гаргакхувлараш

Дукха ха я оаха Барахоева Лемкайца болх бу. Тхоай цІагІара дезалхо санна йовз тхона тхоай новкъост. Тахан, Сийлахь-боккхача Октябра цІей дездеча дийнахьа цох дІайха дош ала лов тхона.

Дика къахьегамхо, Лемка, масса хана а ше болх беча моттига сий лакха лоаттадара тІера я. Нагахьа бІаргагургьяц из ши кулг вІаштадилла, болх ца беш ягІаш.

Ферме эггара дикагІа да цун хьокхамаш а. 10 бетта хІара Іаттагара 4444 килограмм шура яьккхай цо. Цунца нийслуш цхьаккха доярка яц хІанз районе.

Ший задани кхоачашъярах дог Іабац Лемкай. Мукъа йолча хана тхона ца ховр хьахьехаш, беседаш еш хул из. Цкъаза ший балха опытах лаьце дувц. Цунна хов тхона юкъерча доярка хьокхам кІезига хилча, цун бахьанаш лаха, новкъостал де. ЧІоагІа накъа доал цун хьехар. Цхьабола дояркаш шоай социалистически декхараш кхоачашдаь бала боахк. 12-ча сентябре 2803 центнер шура дІа а енна тІеххкоачашъяьй тха ферма пачхаьалкхен план. ХІанз задапел совгІа итташ центнераш дІалуш доахк.

Мичча бесса аьлча а бокъонца вола къахьегамхо коллективе хилча цунга хьежжа болх бе дог доагІа кхычар а.

Оаха, дояркаша, тахан дезача дийнахьа дег тІара баркал оал хьона, Лемка. Даькъала хилба хьа къахьегама никъ!

Л. МАЛЬСАГОВА,
М. МАРХИЕВА,
«Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча отделене ферма дояркаш.
И. Плиева сурт.

АДАМИЙ ЦIЕЙ

Боадонгара сердалонга, оакхаралгара цивилизацега, лоалагара кортамукъаленга адамаша хьабена никъ белгалбеш дола деза денош дукха да историе чу. Цхьабакъда, царна юкъе эггара къаьгагIа, хозагIа, гIозагIа ди да адамий историе керда зама, коммунизма зама духхьашха хьаййила Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хинна ди, бокъонца вола мехка да — Россе къахьегамхой Iаьдала доале этта ди.

ХIара шера, Октябра цIей хьаэттача, дIаяхача хана даьрашкахьа юхахьожаш Iаьдал да советски наьха. Цхьабакъда, Сийлахь-боккхача Октябра 45-гIа шу, къаьстта белгала шу да. Вай ханарча советски нахага коммунизме дахаргда шо, аьнна кхаъ баьккхача парте XXII съездо тIаийцача кердача Программаца болх беш дIадаха хьалхара шу да из.

Са ираз хилар КПСС XXII съезда делегат хила. Шу дIадаьннад. Цу юкъагIа советски наха карагIдаьннараш чот-са йоацаш дукха да. Дукха да уж вай республике а: ялат даккхара а из паччахьалкхенга дохкара а план тIеххоачашъяьй, мехкдаьтта даккхара ворхI шера план кхаь шераи бархI беттаи кхоачашъяьй Горагорски мехкдаьттахоша, болх бе йолаеннай Наьсарера электроинструментий завод, «Алан шераш» яхача трилоге тIеххьара книжка яздаь ваьннав писатель Ошаев Халат... Парте Программа кхоачаш а еш, республикерча къахьегамхоша укх цхьан шера даьр а дагардаь саг варгвац.

ДIадахача шера даьраш дагадехача са уйлаш юха а съездий Двореце йолх, сона юха а хьахоз радиоприемникий антенназа лувца а лувцаш дерригача дуненна дIахазийта дешаш:

«Ткъаь шера коммунизма материально - технически база хьалъяра мел эшар долаш долий вайцига?» — хетт Никита Сергеевич Хрущева. Цу хана са безам хилар, хьал а гIетта, вIалла микрофон ца хилча а ерригача зале дIахозаргдолаш, селла чIоагIа цIогIа тоха: «Да, мишта дац из! Хьажал шо кхыметтел са зIамигача республикага а!» ТIаккха сона духьал эттар сай Нохч-ГIалгIайчен лоамаш, хиш, шаьра аренаш, турпалерча къахьегамца Даьхен ганзаш ебаеш боахка Кагерманов Оалхазар, Зармаев Iаддал-саIид, Иван Денисович Олейников, Маргарита Васильевна Руденко, Кусиева Зайдат, Магомадов Мухади, Мальсагов Осман, Николай Дмитриевич Авраменко, иштта эзараш, эзараш кхыбараш.

Сона а сона санна цу зале хиннача берриганешта а дагадехар кхетадича санна, Никита Сергеевича ше жоп делар ший хаттара:

«ХIаа, новкъостий, долаш да». Ше бакъ хиларах чIоагIгIа сатиййшача саго санна, бIубеннеи шорттигеи цо аьнна уж дешаш дерригача дуненна дIахезар.

Ше дер дукха хилча, из ше деш дар наха накъа далгах сакхувш хилча дог айдале, хьинар лакхдале хул саг. Ишта да халкъашта, паччахьалкхенашта юкъе а. Советски наха, вай социалистически паччахьалкхенна геттара дика хов шоаш деш дар шоашта ийша ца Iеш, дерригача дунен тIарча къахьегамхошта а эшаш, царна а накъа доалаш, цар а дегаш хьесташ долга. Советски наха беш бола болх истори хьадеш, дерригача адамашта никъ боахаш ба. Цо а совдоах хьинар.

Заводашка, фабрикашка, мехкдаьтта промыслашка, керда гIишлош хьалъеча моттигашка, колхозийи совхозийи кхашка, берригача советски наха санна, дика къахьегарца коммунизма материально - технически база хьалъяра шерра гIа а баьккха накъа баьхкаб вай республикера къахьегамхой шоай сийрдача цIейна. Сталевар, мехкдаьттахо, комбайнер, тракторист, хьехархо е писатель — моллагIа из вале а сийлахьа ба вай мехка хIара сага къахьегам. Мишта хургда ший кулгашца Машара, Къахьегама, ПаргIатон, Нийсхон, Вошалла, Ираза общество хьалъеш хиларал доккхагIа ираз!

Кхы цхьаькха а хьоахаде лов сона. «Къамаш гаргаозари халкъий доттагIал чIоагIдари» яхаш яр Никита Сергеевича XXII съезде яьча доклада цхьа раздел. Кхоана Iурра из дерригa къамаьл газеташ тIа арадаргдолга ховшшехьа а, цхьаккха дош тувла ца долийташ дIаязде гIертар со. ВIалла цо цун цIи яьккхаеце а, Никита Сергеевича ювцар вай Нохч-ГIалгIайче йолаш санна хетар. ТIеххьара дешаш дIаязде кхензар са.

«СССР халкъашта юкъера доттагIал — вай яьккха сийлахь-йоккха бокъо. БIарга-са санна лорадергда вай из», — Хрущева аьлча, хьал а гIетта, гIозъяьнна тIоараш детта эттар со. Иштта цу бокъонцарча советски дешашта раьза хинна тIоараш детташ бар вай мехкарча дерригача халкъий викалаш а.

Перерывах со залера араяьлча чIоагIа дега тоам хулаш бIаргадайра сона: гIоръяьнна украинка Евгения Долинюки комплексни бригада бригадир нохчо Кагерманов Оалхазари шоайла дагабувлаш, къамаьлаш деш латтар. Шоай дерригa вахар къахьегама хетадаь болча цар дувца дукха дар. Эрсий мотт бар цар лебаьр. Царга хьежаш, цар дувцачунга ладувгIаш сона дег тIа дера:

«Баркал хьона, халкъий доттагIал чIоагIдеш бола эрсий мотт!»

Советски халкъа геттара дика хов, советски наьха вахар тоадарал, ирaзе а мел эшачoа паргIато йолаш а адамаш дахийтарал дезагIа Коммунистически партеи Советски правительстваи цхьаккха а хIама доацилга. Беррига къахьегамхой иразе, гIоза, паргIата бахийтара хетабаь бу вай хьамсарча парте ший беррига болх.

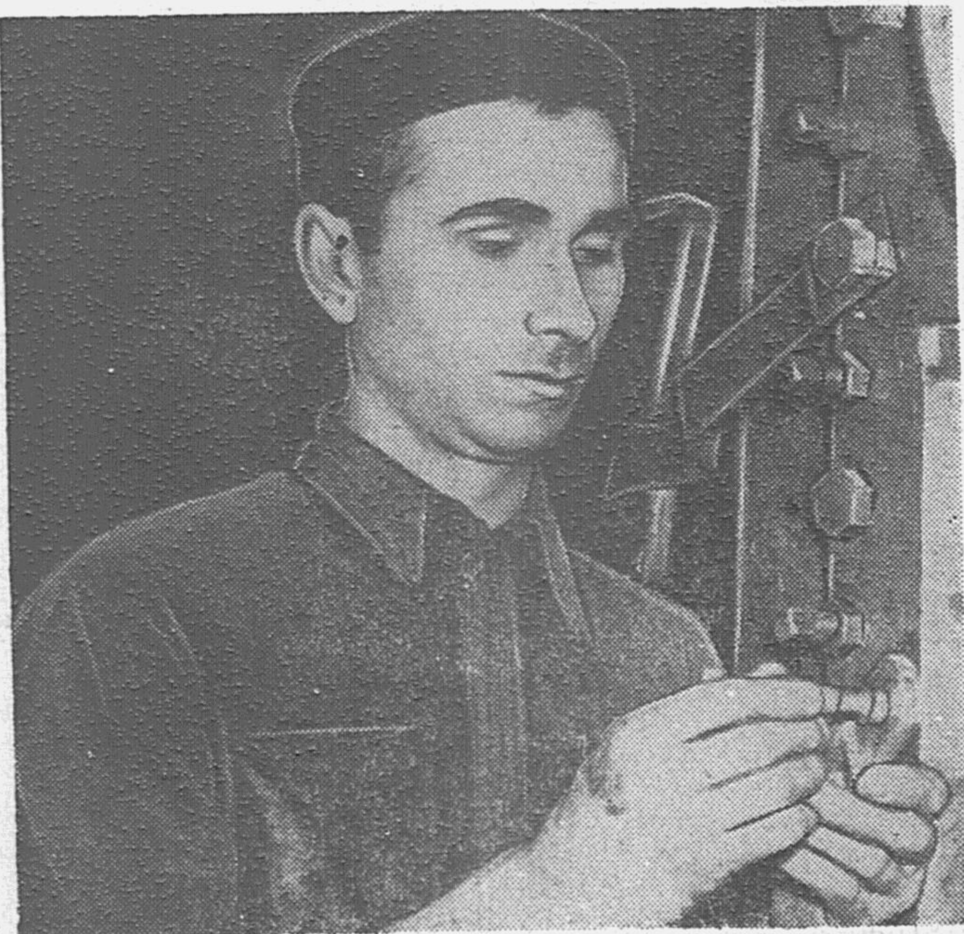
Дерригача советски халкъо, миллионаш болча доазол дехьарча вай доттагIаша Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача дийнахьа берригача къахьегамхоша цIенача дагара йоах:

— Даькъала хийла вай хьамсара Советски правительство!

— Даькъала хийла Ленина хьаяь сий дола Советски Союза Коммунистически парти!

Р. АХМАТОВА,
Нохч-ГIалгIай писателий Союза правлене председатель.

Кхоане гаргакхувлараш

Парте XXII съездага кийчлуча деношка «Красный молот» яхача заводе эггара хьалха «ВорхI шера план — диъ шера!» яха кхайкарал даьр коммунистически къахьегама ударник прессовщик Албогачиев Дауд вар. Из кхайкарал дукханеша хьаллаьцар. ВорхI шера план диъ шера кхоачашъяра яхь дIайолайир красномолотовцаша, хIаьта Дауда болх беш йолча ролико-втулочни зIанарий цеха коллективо декхар тIаийцар, коммунистически къахьегама цех яха цIи яккхара къовсам лоаттабе, аьнна.

Лаккха овсарле, порядок, культура йолаш къахьегара тIехьа лоаттабаьча къовсамах дика беркат даьлар. ХIанззе а 85 коммунистически къахьегама ударник ва цехе. Дерригача халкъа доккха цIей хьаотташ хьалха коммунистически къахьегама цех яха сийлен цIи яьккхай цо. Шийн декхар кхоачашдаьд Албогачиев Дауда а. Диъ шу а далалехьа ворхI шера программа кхоачаш а яь, хIанз 1966-ча шера чотах болх беш ва из.

— ВорхI шера — пхийтта шера норма! — иштта да хIанз аз сайна хьалхашка оттадаь декхар, — йоах новатора.

Деша аьнна а доацаш, из декхар бокъонца кхоачашдеш ва Албогачиев. Дика хIамах сакхеташ саг хиларал совнагIа, даиман кердадар лохаш, оборудовани а деталаш хьаяра технологи а тоаеш Дауд хиларах вIаштIехьдоал цун иштта дика толамаш даха. Дукхача маьхера рационализаторски предложени еннай цо. КарагIдаьначох кхоачам а ца беш, хадданза ший кхетам лакхбеш ва дикагIа вола новатор Албогачиев, вIаштта кхаь шера болхлой кагирхой школе деша ух из.

И. Плиева сурт.

ХИННАРАШЦА НИЙСДИЧА

Революци ялалехьа хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен мехка маьхах дарба деш 19 лор мара хиннавац. ХIанз республике я 74 больница, 1511 лор, 4365 юкъера образовани йола медицински болхло. Къахьегамхошта мах боацаш дарбаш ду. 96 дилла болх беш йолеи 91 сезоннии берий яслеш я.

Советски Iаьдал даллалехьа деша а язде а ца ховш бар 98 процент юрташка баха нах. 1914—1915 шерашка хIанзарча республика территоре 153 школеи цар чу дешаш 13 эзар дешархои мара ца хиннача хIанз 455 школеи 178 эзар бери да. 8302 хьехархо ва цу школашка болх беш. 10 эзар саг ва сайрийнарча школашка дешаш, 14 интернат я. Царна юкъе йиъ интернат я духхьал нохчийи гIалгIайи йиIигаш деша ягIаш. 146 берий беш я республике. Вузашкеи юкъерча дешара заведенешкеи деша вагIа 18826 саг, царех 3829 нохчийи гIалгIайи къамах ва, 877 кхалсаг а йолаш.

Паччахьа Iаьдал долча хана культура учрежденеш ца хиннача вай мехка хIанз 326 клуби, культура цIаи, 356 библиотекеи я. Республике да шиъ драматически театр, берийи теникийи театраш, иллеи халхареи ансамбль. Городашка а районашка а дуккха кинотеатраш да. Искусстве болх беш ва 1200 саг.

Советий Iаьдал бахьан

Массаза а яхаргья акхар цIераш

Советски Iаьдал бахьан лийтараш... Даим халкъа дага латт цар цIераш. Сийлахь-боккхача Октябра ЦIей вай дездеча деношка массаза а дог доагIа уж хьамсара турпалаш цIаькха а цIаькха а хьоахабе, цар сийлен наькъаш дувца. Тахан оаха лоацца дувц Советий Iаьдал доаккхаш хиннача Нохч-ГIалгIайчен халкъа цхьаболча къонгех.

«...ВАЙ АЛА ДЕЗА, КАВКАЗА ЛОАМАШКА ГУШ ЙОЛЧА ХОЗНЕЛ СОВГIА ЦУН КУРА ЛАТТА ЧХАРИЙ РАЬГIАШ, ТУРПАЛ ДУХЬАЛЕ ЕШ ДIАОТТАРГЬЯ ТIАБОАГIАЧА БЕРРИГАЧА РЕАКЦЕН НИЗА, ИЗ НИЗ ЦИГА ХIАЛАК ХИННА ДIАБАРГБА, ХIАЬТА АКХАЧА ЛОАМИЙ ЧIОЖЕШКА, УВГIАШ ХЬЕКХА МУХ ХЕЗА ЦА IЕШ, ЦИГА ХОЗАШ БИЗЗАЬ БОЛЧА ДЕМОКРАТЕ КЪОНГАША, ДИКАГА СА ТУВСАШ ДОАХА РЕВОЛЮЦЕН ИЛЛИ А ДА АЬННА».

С. М. КИРОВ.

„Къилбаседа Кавказе бахача Iазапа кIал лаьттача лоаман наха юкъе санна деза цхьаннахьа а дац советски Iаьдал аьлча вIалла а совнагIа хургдац".

С. ОРДЖОНИКИДЗЕ.

Николай Федорович Гикало хиннав Нохч-ГIалгIайче а ерригача Къилбаседа Кавказе а Советски Iаьдал котдаккхар духьа лоаттабаьча къовсаме лоархIаме гIулакхаш кхоачашдаьча цIи хезача революционни деятелех цаI.

1918 шера 12 декабре В. И. Ленинга яхьийтача телеграмма тIа Г. К. Орджоникидзе белгалдаьккхад, Терек мукъадоаккхача чIоагIа гIулакх даьд Н. Гикалос команда а луш, кхаь бетта майра летача грозненски ЦIеча Эскаро.

1919 шера январь бетта юххье Владикавказе хилар шоллагIа парте Кавказски краевой съезд. Цу съезде дакъа лаьцар Грозненски большевистски организаце делегат ваь вахийтача Н. Ф. Гикалос. Грозненски партийни организаце хьакъехьа ше съезде къамаьл деш, цо белгалдаьккхар, «ХIанз Грозненски организаци цIена пролетарски я...» Съездо хержар Грозненски большевикий викал Н. Ф. Гикало юкъе вола парте Кавказски краевой комитет.

Ший дерригa хоза вахар къахьегамхой ираз бахьан лоаттабеча къовсама дIаделар революце цIера юкъе хьалкхийнача Нохч-ГIалгIайчен турпала коммуниста Асланбек Шерипова. 1917—1919 шерашка С. М. Кировеи Г. К. Орджоникидзеи хьалхленца боккха революционни болх лелабаьб цо Къилбаседа Кавказе, нохчий а кхыча къамий а къахьегамхой Советски Iаьдал бахьан лоаттабеча къовсама юкъеозаш, цар вошал чIоагIдеш, царна хьалха латташ. Терски республика къахьегама халкъий съезда IV-ча сессе ше къамаьл деш А. Шерипова аьннад:

— «ТХО РЕВОЛЮЦЕ МУРДАШ А ХУРГДА, ТХОАЙ ДАЬША КЪИЙССАЧА ТАЙПАРА, КОРТАМУКЪАЛЕ БАХЬАНЦЕ КЪУВСАШ А ХУРГДА... ОАХА ЦIАЬКХА А ДIАКХАЙКАДУ РЕВОЛЮЦИ БАХЬАНЦЕ БОВРЕХ ТIЕХХЬАРДАРАШ ТХОАШ ХУРГХИЛАР».

Нохч-ГIалгIай халкъа цIаккха а вицлургвац сий дола Асланбек. Даим дахаргда цун турпала гIулакхаш!

Советски Iаьдал доаккхаш, халкъа ираз бахьан шоай къона вахар дIаденнача Нохч-ГIалгIайчен турпалех цаI ва гIалгIай халкъа воI Ахриев ГIапур. Октябрьски революце ало лотадаьча дег чурча дешашца дIакхайкадаьд цо лоамашка хьамсарча баьчча Ленина хьехамаш. Сийлен гIулакхашца белгалдаьнна да цун лоаца вахар.

1918-ча шера гIалгIай делегацена керте латташ Пятигорски халкъа съезде хиннав ГIапур, хIаьта цу шера Терски областной халкъа советски гIалгIай фракце член а ЦIеча гIалгIайчен ТIема низий штабе лоархIаме дакъа лоацаш а хиннав. Цул тIехьагIа ГIапур ва Терски областной халкъа Совета тIахьожама комиссар, иштта кхы дуккхача а балхашка.

Нохч-ГIалгIайченал арахьа а революционни балхаш даьд ГI. Ахриева. ТIеххьарча хана из хиннав Баку къайлахьарча организаце балха дакъа лоацаш.

1923 шера 14 марта «Терская правда» яхача газето ГIапурах язъяьча статья тIа да укх тайпара дешаш: «...дийна болча новкъосташа дага лоаттаве веза ханал хьалха венна хьамсара Ахриев ГIапур, кердача хьинарца чакхдаккха деза цо дIадоладаь гIулакх... ЦIаккха йовргйоацаш сийле хийла кортамукъале бахьан къовсам лоаттабьрий!»

ТУРПАЛЕ ГIУЛАКХАШ ДИЦЛАЦ

1919 шу, июнь бутт... Бирса ха яр из. Грознена тIагIерташ яр кIай арми. Лирача моастагIчоа майрра духьал эттар гIалгIай юрташ. Массехк юрт йоагаяь хIалакйир деникинцаша.

Экажкъонгий-Юртарча наха дага а доацаш тIабера тIом, хIаьта а, герз бе деллар наха. Шоайла дикагIа герзаца кийчбеннача, дуккха а дукхагIа болча деникинцашта шин дийнахьа деналах ца бохаш духьал лаьттар майра кIантий.

Массехк дийнахьа тIом баьчул тIехьагIа моастагIчун боккхача низа духьала латта ца могаш тIехьашка бала бийзар СурхотIарча наьха а. Юрта юкъе баьлар тIом. ХIара улица, хIара цIа бахьанце дов деш бар боккхий нах, кхалнах, герз бе доалладе мел могар. Патронаш кхоачаелча топ дIа а кхессе яьхача шалташцеи товрашцеи догIа санна деттача пхорчашта духьал болхар Советий Iаьдал бахьанце са Iодилла лаьрхIа нах. «Дорха, чу са доацаш майра латаш ба гIалгIай», — яздора цу хана белогвардейцаша шоаш а.

ХIаьта а низ цхьатарра бацар. Герзацеи цIерацеи чакхбаьлар деникинцаш гIалгIай эггара хозагIа йолча — СурхотIеи Экажкъонгий - Юртеи гIолла. Доагаш диса хьышкаш мара хIама йисанзар юртех.

Цхьабакъда, моастагIчо лийрхIар кхоачашхиланзар. Ший бакъдолча гIулакха тIехь халкъо лоаттабаь къовсам котбаьлар! Керда, иразе вахар дера гIалгIай юрташка.

Дуккха шераш дIадахад цу хана денз. Тахан цIаккха ца хиннача тайпара хозъенна, тоаенна я белогвардейцашта турпале духьал лаьтта юрташ. Дог гIоздоаккхаш доккхий хувцамаш хиннад цига. Совхозий кхашка хьаьнала къахьегаш, Даьхен низ чIоагIбеш, школашка коммунизме яхаргйола къона тIехье хьалкхееш ба Советий Iаьдал доаккхаш бейнарий къонгаши мехкарийи. Царна бицбеннабац, цIаккха биц лургбац, сийрда кхоане бахьанц майра лета шоай даьй. ДIахатта Экажкъонгий-Юртарча моллагIчунга. Цо шоана Добриева Идига цI йоккхаргья. Цун цIагIа кIийле а я довдаьраш ба Муталиев ГIойсам, Я... диев Алсбик. Верригаш а пхи саг м... ра хиннавац уж. Мел боабир ц... кIайбараш... Е цхьаькха. СурхотIар... наха доккхал ду юрт кIайчар дIала... цачул тIехьагIа тховнаш тIара тхо... нашта а лелхаш дов даь, денал до... Нальгиев Мандре шоай юртхо ... ларах, из майра кIант кхевачьа, ц... уллув хиннача цун наьнах.

Шоай эггара дезагIа дола хIа... санна сий деш лелаю СурхотIар... Экажкъонгий-Юртарчеи наха Со... тий Iаьдал доаккхаш цар даь тур... лера гIулакхаш белгал а доах... 1927 шера ВЦИК-а шоай юрта... енна грамоташ.

М. ХАМХОЕВ.

Нохч-ГIалгIайче Советий Iаьдал доаккхаш хьалха лаьттарех ва Орцханов Хизар. Укх тайпара каьхат деннад Хизарийна С. Орджоникидзе.

«... ГIалгIай ЦIе Эскар вIашагIдоллаш хиннарех дикагIа вола цаI ва Орцханов Хизар — февраль бетта деникински бандашта духьал лаьттача тIемий турпал. Ерригача советски организацешкара нов. Орцханова массе оагIорахьара гIо делгеи цунах тешаш хулгеи дех аз».

Халкъа комиссар С. Орджоникидзе.

Сурта тIа: Орцханов Хизар гIалгIай партизанашца (юкъе вагIар).

ГIулакхаши уйлаши

Советски наьха ерригa уйлаш, цар дерригa гIулакхаш кхоаненга сатувсаш да. Цхьабакъда, хIанз вай деза цIей дездеча хана ,тхо доккхалдеш хьеж оахош хьабенача наькъага, гIаддаха ю оаха Октябра сийна лаьцача яхьа итогаш. Сенца гIадйигай оаха Даьхе, фу карагIдаьннад тхона.

Сихха ялаташ дебадар — хьайбай боахам а берригa юрта боахам а дегIабоалабара йола база я. Ишта аьннад из КПСС Программа тIа а, тхона тхоашта тхоай опытах гуча а даьннад из.

Соахкарчул дуккха а дукхагIа даьккхад ялат тха колхозо укх шера. Соахка юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 14 центнер мара ца даьккхача, укх шера 24,4 центнер даьккхад кIа, хIаьта хьажкIаш массехказа дукхагIа хьувкъаяьй. ХьажкIаш дIаюв лаьтташ 400 гектар мара ца хиннача 900 гектарага кхоачаш да хIанз.

Город Грознера къахьегамхой дулхаца, шурийца, баьца даарашца Iалашбеш я тха колхоз. Иштара специализаци нийса а гIойленагIа а я. ХIаьта, хьалхагIа тIехьабиса хинна хьайбай боахам айбе тхона новкъостал даьр ялат дар.

Лоаццача хана чухь доахан 600 бежангара 975 бежанга кхоачаш дийбад. Детта доахан а кхы тайпа да хIанз — дикача фух, башха-дика кийчъяь я доахана помещенеш. Соахкарчул шозза дукхагIа я хьажкIа силос.

Хьакхарч кхабара гIулакх соахка санна доацаш тоаденнад. ХIанз ферме 1461 хьакха я, 1500 хьакхийна лаьрхIа хьалъяьй свинарник, хIаьта нана-хьакхарчашта йола помещенеш къаьстта тоаяьй. Паста беш, аьлах хьоар доаккхаш, ялат оаташ йола механизмаш оттаяьй СТФ-е. Цу гIулакхо хьайбаш лелaдерашта новкъостал дергда гуйран-Iан замалахь доакъараш боарамагIа дехка.

Хьайбаш леладераша болх дика барах совнагIа мах тела аьнна оттадаьд. Цо чIоагIъю хьайбаш леладерий къахьегама дисциплина. Цунах доккха беркат даьннад. Тха толашагIа йолча доярка коммуниста Ковтюх Александрас хIара Iаттагара 3065 килограмм шура яьккхай, Полищук Надеждас — 3051 килограмм, Богданов Леонида — 2812 килограмм. Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара 2410 килограмм шура яьккхай ерригача ферме.

Йоккхий халонаш эша а еш, комсаш лелаераша дика къахьегарах комсаш яхара план 49 процент тIеххоачашъяьй, хIара гектара тIара 130 центнер комсаш яьхай. ХIаьта Самсонов Афанасе звенос 151 центнер яьккхар.

Цу юкъа баьца дaараш а дикка дийбад — шозза дукхагIа лу цар пайда.

Селлара доккхий толамаш даха йиш хилийтай тхога технико, балхашта механизации электрификации яро, вай дика машинаш говза лелае ховш болча наха.

ХIанз колхоза я 18 трактор, цхьайтта комбайн, цу даькъе керда араяьнна хьажкIаш хьокха пхи «Херсонец» а йолаш, 15 автомашина я тха гараже.

1960 шера кхоачамболлаш электрификаци янза хинна тха колхоз, хIанз йизза электрификаци яь я. Уж селлара хувцамаш цхьан шера хиннад.

Цу юкъа дикка лакхъеннай наьха говзалаш, дуккха а дукхагIа хиннай колхозни сийлен Доска тIара керда цIераш.

Инициатива йолаш, шоай болх дукха безаш бола нах дукха ба колхозе. ДикагIа вола бежа Iу ва Вадиев Iумар. Ше болх дика барал совгIа, цо новкъосташта а хьех болх мишта бе беза. Шурий-товарни фермана кхетамца доал ду Кульчиев Махьмада, маьтта леладара культура мамогга лакхъеш ва коммунист вола тха зоотехник Э. Маимбетов.

КПСС XXII-ча съездо тIаийца парте Программа оаха кIоаргагIа ме Iомаю, дикагIа гучаювл тхона колхоза производство лакхъяра йола торонаш.

ЦIаккха ца ихача тайпара чIоагIа дегIаухаргба тха хьайбай боахам. 1965 шу хьатIакхоачаш, семилетка тIеххьара шу чакхдоалаш, кхозза дукхагIа хургда детта доахан. ХьатIадоагIача шерре а хургда уж шозза дукхагIа.

ГIаьхийча даьгIенашкар дарегIча доакъара чотах алса... йоаккхаргья шура, дулх, дукх... гIа дIа а дувргда, хьувкъарг... да баьца дaараш, сомийи ко... сийи бешамаш.

ЧIоагIа хьинар совдаьккх... къахьегаш ба тха юртбоаха... артелера къахьегамхой. Ц... кхоачашдергда хьамсарча пар... хьалхашка оттадаь декхар кхо... чашдеча юкъе шоашкара д... гIаш дола дакъа лацар.

А. БИЛЕТОВ,
Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза председатель.

П. ГОЛЫШЕВ,
колхоза партбюро секретарь.

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача ден сийна керда концертни программа кийчъяьй Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен иллеи халхареи ансамбло.

Ший чулоацамах ансамбла программа сакъердаме а тайп-тайпарча темаех а я: парти, Даьхе, машар, халкъашта юкъера доттагIал — из ба керттера программа чулоацам. Укх тIеххьарча хана ансамбла коллектива нонагIо дика артисташ тIакхиттаб. ДукхагIча даькъе ансамбла юкъе баьхкаб художественни самодеятельносте дакъа лаьцараш, укх шера республика музыкальни училища йистеяьха вокалисташ, илли оалараш. Ансамбла программа юкъе я Нохч-ГIалгIай республика, Къилбаседа ХIирий, Российски Федераце композиторий произведенеш.

Хоро а солисташа а оалаш программана юкъе я РСФСР заслуженни артиста Хамхоев Ахьмада, Магомадов Султана, Цугаев Супьяна, иштта кхычар а произведенеш.

Ансамбла хора лаьрхIа да нохчий а гIалгIай а халкъа иллеш. Йоккха моттиг дIалоац программана юкъе илли оалача солисташа нн. С. Магомедова, Б. Хамхоева, В. Дагаева, иштта кхычар.

Геттара хоза, кадай халхараш да нохчий, гIалгIай, вежарлен Дагестана, социалистически мехкий халхараш деча ансамбла группо программа юкъедоаладаьраш. Кердача программа деррига халхараш оттадаьд балетмейстера Ьитарова Заурбека. Геттара дика халхараш деш ба ансамбла группера республика заслуженни артистка З. Сардалова, артисташ Т. Синевская, Ш. Эдисултанов, А. Мухамедов, А. Дамкаев, кхыбараш.

Цугаев Супьяна кулгалдеча ансамбла оркестрови группана дика вIаштIехьдаьннад, оаз дика южаш, нохчийи гIалгIайи халкъа ашараш лакха. Керда ашараш я республика халкъа артиста Димаев Iумара репертуараца, хIаьта маIача наьха вокальни группои кхалнаьха хорои дуккха керда нохчий а гIалгIай а иллеш аргда.

Йистебаьннаб кердача концертни программа тIара болх. Укх деношка хьахьокхаш я ансамбло кийчъяь керда концертни программа.

А. ДОБРУШКЕС,
Нохч-ГIалгIай республика иллеи халхареи ансамбла художественни кулгалхо, композитор.

Сурта тIа: ансамбла кердача программацара халхар.
И. Плиева сурт.

Керда культура университет

Укх деношка Надтеречни района культура ЦIагIа вIашагIкхийтар къахьегамхой, интеллигенци. Укхаза дар гулбеннарий дог гIоздоаккхаш дола ши хIама: общественни хьисапе болх бергбола культура университет хьаеллари Нохч-ГIалгIайчен писателашца вIашагIкхетари.

Культура Университет хьаеллара хьакъехьа къамаьл дир КПСС Надтеречни райкома секретара нов. Т. М. Эсамбаевас. Цо дийцар университета декхараш, наьха коммунистически кхетам лакхбара хьакъехьара цун лоархIам, иштта бийцар районера дикагIа бола къахьегамхой.

Цул тIехьагIа «Парте XXII съезда решенешкара хьадоагIаш дола советски литература декхараш» яхача темах дика чулоацам бола лекци йийшар республика писателий союза правлене председатела, КПСС XXII съезда делегата Р. Ахматовас.

Шоай стихаш йийшар поэташа Н. Музаева, Дж. Яндиева, З. Джамалханова.

Ший творчески планех лаьца юртхошта къамаьл дир къонача прозаика Б. Чалаева.

Надтеречни районерча къахьегамхоша чIоагIа гIадбахарца тIайийцар культура университет хьаеллар.

Къона тIехье кхееш

Грозне со хьеха йолаелар 1920-ча шера. ШоллагIча ступена 3 школеи сайрийнара школеи яр цу хана городе. Кхалнаьха гимназехи реальни училищахи хьаяь яр уж школаш. Школашта кхоачамбеш дацар цIенош. Доккхийча шин цIеношка болх беш массехк школа яр. Масала, хIанз № 2 йола школа чу йолча цIеношка яр шоллагIча ступена 1-гIеи 2-гIеи школаши юххьанцара школеи. Лампаш яцар. Сайрийна деша багIараш шоай кIерамаш а дахьаш ухар деша. Хьехархой Iалашбара гIулакх дика дацар, алапеш хан-ханнахьа телацар.

1922-ча шера рабфак хьайийлар. Кхийнараша деша хIана деза нах дIакхетабеш дукха болх бе бийзар. Геттара хала дар кхийнараш дешара тIаберзабе. ДукхагIбараш старопромысловцаш а болаш, 25 саг волча цхьан группе дешар дIадоладелар. Партийни школа цIеношка бар хьалхара студенташ. Духхьашха хьайийцача наха юкъе вIалла а бацар кхалнах, нохчашхеи гIалгIашхеи саг а вацар царца.

Цхьабакъда, хьехархой дика нийсбелар Грозненски рабфака: ший гIулакх Iалальмате дика довзаш, дукха ховш, дог цIена, хьинар долаш башха-дика хьехархо вар из вIашагIъеллар а цун директор а Борис Ефимович Сакелов. ЦIеча Эскара политотделаца Грозне хьавена ленинградец вар из ше.

1925-ча шера Москве чIоагIъяьчул тIехьагIа стипендеш тела даьлар рабфака студенташта, деша а Iе а шоаштта цIенош а делар царна. Группаш а дукхагIа хилар,

Цу шерашка рабфаке деша баьхкар, эрсел совгIа, дуккхача къамех бола нах: дагестанцаш, черсий, хIирий, нохчий, гIалгIай. Грозненски рабфаках хулаш-хулаш хьахилар нохчехи гIалгIаехи пролетарски специалисташ кийчбеш йола пхьоалле, хIаьта тIаккха Асланбек Шерипова цIерах йола Нохч-ГIалгIай рабфак аьнна цIи а тиллар цунах. Нохчийи гIалгIайи кхалнах а баьхкар рабфаке деша.

1939-ча шера денз тахханалца Нохч-ГIалгIай педагогически институте болх беш я со. Айса хьийха, кхебаь нах хIанз Советски Союза а вай республика а заводашка, фабрикашка, вузашка, Iилма-тохкача институташка, школашка балхаш деш бIаргабайча дега чIоагIа тоам хул сона.

Айса хьийхача нахах цхьабарий цIераш йоахаргья аз: Н. Г. Понятков, къаьнара большевик Ф. Квочкин, Д. Иванюков, М. Г. Гайрбеков, Г. М. Сухарев, В. Татаев, М. Эсамбаев, Эльмурзаев, Гойсултанов, Джамбулатов, Т. Эсембаева, иштта кхыбараш а.

Сона чIоагIа дега тоам хулаш хIама хилар укх шера бIаьсти: институтера эггара хьалха дийша баьлар нохчийи гIалгIайи кагий нахи мехкарийи. Царех цхьабараш болх бе институте юхебитаб: Ю. Айдаев, Л. Абадиева, Я. Эсхаджиев, В. Тимаев, И. Дахкильгов, Т. Толгатова, М. Кодзоев, иштта кхыбараш а. Цхьабараш аспирантуре деша бахаб: А. Мальсагов, К. Гайтукаев, М. Азиева, А. Мамилов. ДукхагIбараш районашка школашка балха бахаб.

ВIалла шеко яц цу наха вай обществана боккха пайда лургхиларах. Хьинарах бизза а дика кийчбенна а кагийнахи мехкарийи ба уж.

Со ханна йоккха саг я, цхьабакъда, сона Iалальмате боккха кхаъ хул айса дакъа а лоацаш институтера дийша а баьнна нах арабаларах, кхы а дукхагIа безалу дукха беркат доалаш бола сай болх. ДIахо йодача хана а сай беррига низ а хьаькъал а аз дIалургда къонача тIехьенна хьехам балара.

З. А. ГАВРИЩЕВСКАЯ,
педагогически института эрсий метта кафедра заведующи.

Хь-Б. МУТАЛИЕВ.

СЕДКЪЕХ ЛЕПА ЯЬННАЙ

Наб еш иллаь
Наьсарен из
Шера аре,
Даьхено са
Алхха укхзар
Доахаш мо,
Сомаяьккхай,
БIа ца тоссаш,
Маьлхе, кIуре
ЧIоагIбенначa
Наьсархочун
Баламо.

Iувжац цунна
Букъ тIа ювла
ТIаьда дурал,
Сага ираз —
Балха мулгар
Долалу.
Цигар бухъювл
Из гIозвоаха
Йоккха курал,
Цун юхь кIайю
Ший шин кулго,
Хьаькъало.

Из бIубенна вода
Цу боккхача новкъа,
ВIоахьваь
Эрсий камаьршача
Вошало.
Ди дац цунна
Сийнча сиглар
Човхош къовкъа, —
Цунна лепар
Я ший заман
Сердало.

Даьхе
Йолалуш йоа
Юхьиг хинна,
Топо марцхилг
Доаккхаргдоацча
Дувхаре,
Толам боахаш,
Аьшках ека,
Седкъех лепа яьннай
Наб еш иллаь
ГIалгIай зIамга Наьсаре.

РЕВОЛЮЦИ, ЛЕНИН...

1917 шера октябре хоза кхаъ кхаьчар тхога Лейпциге, Россе социалистически революци а хиннай, Советски пачхьалкхенна керте эттар Владимир Ильич Ленин, тхона юкъарчал доацаш тхоаштта вовзаши къайлагIа тхоца ваьхаи вола Ленин а ва, аьнна. Цхьабакъда, из цIагIа тхоайла мара дувцацар азен сесагеи. Нагахьа санна цу хана из полицена хайна хиннадаларе-м, тхога дика хьал хургдацар...

Цу дешашкара дIадоладелар дукха хана денз Лейпциге ваьхача Курт Ремерцара тха къамаьл .76 шу даьнна ше воллашехьа а, общественни болх буташ вац из, хьинари низи дукха да цун дегIаца хIанз а. Цу сага шаьра вовзаш хиннав Ленин, къайлагIа Лейпциге вахаш из хиннача хана.

— 1914 шу долалуча ханна хьоашал тоссаделар са Владимир Ильич Ленинца, — доладир вокккхача саго ший къамаьл. — Цхьан юккъа торо йоацаш висача аз нах чуховшабе дIалуш дар цхьа цIа. Цу чу ваха вера цхьа эрсий эмигрант В. Загорский. Цкъа тхона вовзаш воаца цхьа хьаша — тIехъяьнна йоаца Iаьржа полтув а тIаювхаш вола юккъерча шерашкахьара лохо саг воалавир цо тханцига. Кхайка со кухне Iочу а ваькха ,В. Загорске сога аьлар, из саг —къайлагIа Лейпциге вена, укхаза цхьайола ха яккха езаш вола белгалваьнна революционер Ленин ва. Ленин тхоца хургволаш вIаштIехьдаьккхар оаха...

ЦIагIа хьачуйоал кIайбенна корта а болаш, цхьабакъда, тIах аьнна, кадай кхалсаг—К. Ремера сесаг Марта. Из а тха къамаьла юкъе тоссалу. «Цу хана, — йоах цо, — каст-каста гулора тханцига эрсий революционераш, 15—20 саг. Со цIагIа де дезар деш, хьашашта пхьер кийчдеш хулар. Немций меттала дора тхоца Ленина къамаьл. Аз кийчдаь даа хIама хестадора цо, ший йоакхо ярах чIоагIа баркал оалар».

— КъайлагIа вахаш 12 ди даьккхар тханцига Ленина, — дIахо къамаьл де волавелар К. Ремер. ЧIоагIа безам бар цун Россерча революционерашца бувзам тасса, цхьабакъда, духхьал из вIаштIехьдоаккхилга чIоагIа кхераме гIулакх дар, эрсий эмигрантий письмошка хьожаш цензура хиларах. ТIаккха айса дича хургдола гIулакх хайтар аз Ленинга. Переплетчика говзал йолаш волча аз йоккха формат а йолаш берий ши книжка кийчдир юкъера яьсса йолча сомача картона IотIалетадаь сурташ а доахкаш. Цу чу ехкар аз сайга хьаенна материалаши Владимир Ильича ше яздаь письмоши. Иштта дахьийтача книжкашта юкъе яьхка «хIамаш» шоаш кхача еззача дIакхаьчалга хайра сона тIехьагIа Загорскегара.

Цу письмош тIеи материалаш тIеи яздаьр фуд сона хацар. хIаьта иштта лакхехьа хьоахадьча къамаьлашка дакъа лоацаш а со хиннавацар, белгалдоах вокхача саго, цхьабакъда, тешшаме ала йиш йолаш да, из а вож а шаккхе гIулакх цул тIехьагIа кхо шу даьлча хиннача Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцеца айхха дувзаденна дар, аьнна.

Курт Ремер цхьан минута юхасоц, хIанзарча вай деной уйлаш дага а ухаш. ТIаккха йоах: Халкъа Iаьдал оттадар бахьан долаш дIаяьлар цу деррига шерашка оаха лелаяь хинна къайле. Владимир Ильич Ленина большевистски думски фракце депутаташца совещанеш еш хиннача, цу хана «Лейпцигер фольксцейтунг» яхача газета редакци чухиннача цIеношка Ленина музей юллача хана оаха новкъостал дир сийлахь-вокккхача къахьегамхой баьчча вахарцара йицъенна йиса оагIонаш юхаметтаоттаяра. Курт Ремера дувц, ше дIа а хьехаш боккъонца Ленин Iийнар санна дола цIа музее хьа мишта дир (20-ча шерашка кхыча квартире баха хиннаб Ремера дезал; хIаьта цар хьалхагIа хинна цIенош дохадаьд. Музей юллача хана К. Ремера шийна дагадарах юхаметтаоттадайтад из цIа, В. И. Ленина лелаяь мебель музейна дIаеннай).

— Укх тIа дIаяздаьд аз сайна дага мел доагIар, — йоах немций ветерана шкафа чура хьайийца «Вицлургвоаца Ленин» аьнна доточа алапашца даь йоазув а тIадолаш йола хоза баьццара беттаргаш йоахка книжка сога хьа а кховдадаь. Немцашха болча новкъосташа Ленинах дагадоагIараш дувцаш дола из сборник СЕПГ ЦК марксизма-ленинизма Институто кийч а даь, «Дитц-Ферлаг» яхача издательства кепа а тохийта, арахийцад. Цу тIарча статьяех цхьанне автор — соца къамаьл дер.

Советски Союзе вахарах фу хетаделар хьона аьнна шийга даьча хаттара жоп луш, К. Ремера аьлар:

— Сан Мартайи къаьстта дог гIоздоаккхаш гIулакх дар Москве гIолга, тхоашта хьамсара хийтта Ленина сибат мавзолее бIаргагулга, Октябра 40 шу дизар дездеча юкъе дакъа лоацилга. Цу хана денз пхи шу даьннад. Шун мохк коммунизмага бодача новкъа гIолла тоъал гаьна баьнна, пхи шу. Оаха даим ладувгI эггара хьалха социализм котъяьннача мехко доахача толамашка, бувзам лоаттабу цунца.

Ше яхар бакъдеш, Советски Союзера ихача письмой бIаргчча цIов хьахьокх К. Ремера. БIарг тIаэттар Алтаерча цхьан школера денача письмона. Ленинах яздаь хIамаш чудола цIа кийчдеш шоаш болаш, алтайски школьникаша гаьнарча шоай доттагIчунга хетт Лейпциге вахаш Ленина яьккха ха мишта хиннай, яхаш, баркал йоах цунна цо сурташ дайтарах.

Къамаьл чакхдоалаш латт. Iадика ювцача хана К. Ремер цкъаьннахьа цхьа хIама дицделча санна уйлае эттар, цул тIехьагIа пинжака киса а кхайда, цу чура хьалъяьккхар цо Ленина сурт тIадола зIамига значок.

— Кхетадой Iа, — йоах цо, —цIаккха а Iо ца юллаш наькха тIа йоллаяьяр аз ер значок. хIаьта хIанз маха каг а бенна, дIайолла йиш йоацаш йисай. Нагахьа санна торо яле, кхыъкхы значок лаха сона. Ленин-м тхона йола, тха республикана сийрдача кхоаненга бода никъ хьахьекха йолча революцен символ ма йий.

ЛЕЙПЦИГ—БЕРЛИН.

Евгений БАШМАЧНИКОВ,
ТАСС-а корреспондент.

Азербайджански ССР. Ер шу доладелча денз итташ керда а эргаяьха а тикаш хьайийлай Баку. ДукхагIча даькъе чуIе цIенош хьалдеча а города болхлой районашка а я уж.

Укх сурта тIа шоана гу цу тайпарчарех цхьа тика (26 бакински комиссарий цIерах йола район).

Я. Халилова сурт. **ТАСС фотохроника.**

„АГИТАТОРА БЛОКНОТА“ НОЯБРЬСКИ НОМЕР

Блокнот хьаделлалу пачхьалкхенга ялат дохкара план республико тIеххоачашъярца дийзза КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои «КПСС Нохч-ГIалгIай обкомага, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советага, колхозхошка, совхозий болхлошка, юрта боахама специалисташка, Нохч-ГIалгIай АССР берригача къахьегамхошка» дайтача моаршалца. Цигга кепа техай цу толамах болча хоама.

Номер тIа кепа техай «Агитаторий декхараш» яха редакционни статья.

Беседашта лаьрхIа блокнота тIа кепа техай укх тайпара материалаш: Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела И. Алмазова «Советски демократи» яха статья, КПСС обкома секретара М. Дорохова «Къахьегама овсарле лакхъяра тIехьа» яха статья, «Сельхозтехника» республикански объединене председатела И. Аванесова «Машинаштеи трактораштеи — бокъонца кийчо» яха статья.

Хьалха дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхаща лоаттабеча къовсама хетаяь я профессора н. Платонова «Суевереши профессеши» яха статья.

«ДикагIчарца Iомале» яхача рубрикана кIал кепа техай «3000 килограмм шура яккхара тIехьа» яха М. Зимина статья («Ингушский» совхоза доярка Н. Пешхоевай балха опытах я из).

«Агитаце опыта трибуна» яхача разделе кепа теха я «Красный молот» завода шоллагIча цеха партийни организаце агитатора М. Борзиловеи химически завода 48-ча цеха партийни организаце агитатора Б. Костоевеи статьяш.

Дунен халкъашта юкъерча гIулакхех я «Дунен социализма система кердача этапе» яха Б. Шубинай статья.

Сакъердаме сайре

Укх деношка Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача денна хетаяь сайре хилар Нохч-ГIалгIай педагогически институте. Октябра 45 шу дизарах доклад йир КПСС исторе кафедра заведующе Н. И. Хренова.

Торжественни дакъа йистедаьлча студентий низаца концерт оттадир. Концерт дIадолалуш къонача поэта Яндарбиев Хьасана ший керда стихаш йийшар. Концертага хьожачарна къаьстта чIоагIа езаелар цхьайола номераш. Царна юкъе да студентий Нохч-ГIалгIай ансамбло оттадаь кагирхойи, хIирийи халхараш, Темирханова даьккха «Ташкент» яха илли, Краева даьккха «Романтика» яха илли, иштта кхыдараш.

Сакъердаме дIайихьар студенташа сайре.

Б. КОСТОЕВ.

РЕДАКЦЕ ДЕНА ПИСЬМО

Са хьамсара мехкахой! ЧIоагIа дог гIоздаьнна дийшар аз «Правда» яхача газета тIа Нохч-ГIалгIай АССР пачхьалкхенга ялат дохкара план тIеххоачашъяр бахьан КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои республика къахьегамхошка дайта моаршал.

«КПСС XXII съезда решенеш вахара юкъе» яха беседа аз еш, салташа шоаш хестайора кхыйола республикаш санна вай Нохч-ГIалгIайче а.

ХIанз США империалисташа революционни Кубана духьала блокада ярца машара кхерам тувс.

Са хьамсара мехкахой, оаш паргIатта къахьегаргдолаш, салоIаргдолаш аз а вай масса болча Советски тIемахоша санна вай Даьхе лораю.

Хьамсара мехкахой, дIахо юртбоахама деррига доакъош дегIадоаладе ка яйла шун. Хьинар, денал, низ кхобергбац оаха вай Даьхе лораеш.

Даькъала хилба советски халкъа машарера къахьегам.

З. КОДЗОЕВ,
воккхагIа вола лейтенант.

ЛадувгIа радиога

7-ча ноябре. 7.30 — «Грозненский рабочийи», «Комсомольское племяи» газетий обзор; 7.45 — радиотелевизионни передачай программа; 8.10 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.20— «Сердало» газета обзор; 8.30 — «Вай хоровод» — концерт; 16.30 — Грознерча къахьегамхоша цIей дездеш хиннача демонстрацех йола отчет (эрсий а, гIалгIай а метташка); 16.55 — ашараш; 17.05 — Грознерча къахьегамхоша цIей дездеш хиннача демонстрацех йола отчет (нохчий меттала); 17.18 — Дезача ден концерт; 18.00 — Москвера трансляци;

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.00 — передачай программа; 18.05 — Грознерча къахьегамхоша цIей дездеш хиннача демонстрацех йола репортаж; 18.25 — «Массаза а дийна — бакъдолчун тIара хьайийца фильм; 18.45 — Дезача ден доккха концерт; 20.15 — передачай программа; 20.20 — «КхоалагIа патетически» — телевизионни спектакль.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Къахетам боаца бийса».** Долалу: 8, 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — **«ПхелагIа океан».** Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — **«Безамах дола дувцар».** Долалу: 1, 3, 5.

«Мичман Панин». Долалу: 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — **«Безамах дола дувцар».** Долалу: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — **«Старожил».**

Долалу: Iуйрийна 9 сахьат даьлча.

Шера экран дола фильм — **«Къахетам боаца бийса».** Долалу: 10.45, 12.30, 2.15, 4, 5.45, 7.30, 9.15.

ЙIаьхъяь сеанс — **«Ван-Клиберна лекх».**

Даькъала хийла Ленина хьаяь сий дола Советски Союза Коммунистически парти!

Даькъала а хийла, чIоагI а луйла СССР-а халкъашта юкъера цIаккха йохаргйоаца барт- цхьоагIои вошал дола доттагIали!

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15, **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ03195. Заказ № 5958